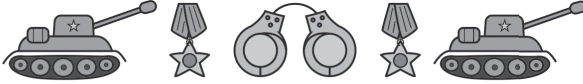

DİRENİŞ

JULIÁN FUKS

**Portekizce Aslından Çeviren
Bengi De Sa Matos Paixao**

*Bence direnmeliyiz: Benim sloganım budur.
Ama bugün, kim bilir kaç kez, bu kelimeyi nasıl
somutlaştıracığımı düşünüp durdum.*

Ernesto Sabato

Kardeşim evlatlık ama ben kardeşimin evlatlık olduğunu söyleyemem ve söylemek de istemiyorum. Böyle söylersem, uzun zamandır susturmaya özen gösterdiğim bu cümleyi telaffuz edersem, kardeşimi kategorik bir duruma, tek bir temel niteliğe indirgemiş olurum: Kardeşim bir şey ve bu bir şey birçok insanın onda görmeye çalıştığı şey; bu bir şey kendimize rağmen, onun özelliklerinde, hareketlerinde, davranışlarında görmeye çalışmakta ısrar ettiğimiz işaretler bütünü. Kardeşim evlatlık, ancak kelimenin uyandırdığı, kelimenin kendisinin karaktere dönüştürdüğü damgayı pekiştirmek istemiyorum. Yarasını derinleştirmek istemiyorum ve bunu yapmak istemiyorsam yara demekten vazgeçmeliyim.

Fiili geçmiş zaman kipinde kullanıp kardeşimin evlat edinildiğini söylersem, onu bu sonsuzluk gibi gelen şimdiki zamandan kurtarabilirim ama bu formülün neden olduğu tuhaflığın üstesinden gelemiyorum. Kardeşim evlat edinilmeden önce farklı bir şey değildi; kardeşim evlat edinildiği an, daha doğrusu birkaç yıl sonra ben doğduğumda, benim kardeşim oldu. Ağabeyimin evlat edinildiğini söylersem

sanki onu kaybetmişim, birileri gelip onu uzaklara kaçırmış gibi bir izlenim uyandırırım.

Geriye kalan seçenek en net olanı; tüm olasılıklar içinde en az huzursuzluk veren veya onu en iyi gizleyen. Erkek kardeşim evlat edinilmiş bir oğul. Evlat edinilmiş oğul terimiyle ilgili, toplumsal olarak kabul edilebilirliğine katkıda bulunan teknik bir şey var. Onu geçmişin kusurlarından bir an için temizleyen, onu istenmeyen anlamlardan arındıran bir yenilik var. Ne zaman kardeşimin evlatlık olduğunu söylesem insanlar ciddi bir şekilde başlarını sallıyor, bir çeşit üzüntü belirtisini gizliyor, sanki daha fazla bir şey sormaya hevesli değilermiş gibi gözlerini indiriyorlar. Belki de aslında benim tedirginliğimi paylaşıyorlar ya da belki bir sonraki yudumda ya da bir sonraki lokmada tüm olayı gerçekten unutupuyorlar. İçimdeki huzursuzluğun yankılanmaya devam etme nedeni bu cümleyi de kısmen duymamdan kaynaklanıyor -kardeşim bir oğuldur- ve bunun alışılmış bir totolojik gerçekle bitmediğini kabul etmek zor: Erkek kardeşim ailemin oğlu. Ağabeyimin bir oğul olduğunu tekrar tekrar söylüyorum ve her zaman dudaklarıma şu soru dadanıyor: Kimin oğlu?

Sıska bir erkek çocuğun dilsizliğinin daha da şiddetli hale geldiği soğuk, kasvetli, mağara gibi bir alandaki sessizliği hayal etmek istemiyorum. Onu baldırlarından tutan güçlü eli, acı dolu çığlığı yankılanana kadar ona çarpan sert tokatları hayal etmek istemiyorum. O çığlığın keskinliğini, çocuğun ilk nefesindeki çaresizliğini, onu alan kişinin kucağına duyduğu hasreti hayal bile edemiyorum: Ona sunulmayacak olan o kucak. Acı çeken bir annenin uzanmış kollarını, yere çarpan çizmelerin takırtısıyla bastırılmış boğuk bir çığlığı, onu beraberinde götüren o çizmeleri hayal etmek istemiyorum: Çocuk kaybolur ve geriye yalnızca büyük bir oda kalır, geriye kalan yalnızca boşluktur. Harap olmuş bir kadının oğlunu hayal etmek istemiyorum. Onun yerine bu görüntülerin duyulmamış kabuslara, içimde ya da yanımdaki bir yatakta yaşayan kabuslara dönüşmesine izin vermeyi tercih ediyorum.

Mutlu bir doğumun ne olduğunu nasıl tarif edeceğimi bilemiyorum. Beyaz bir oda, beyaz çarşaflar, çocuğu tutan plastik, kişisellikten uzak, beyaz renkli ameliyat eldivenleri. Tabii ki bu asepside mutluluk yok. Onu tarafsız ellerine alan ve muayene eden bir kadın doğum uzmanı var:

Çocuk iyi, nefes alıyor, teni pembe, uzuvlarının bükülmesi iyi, nabızı düzenli. Annesi onu görmesin, daha doğrusu onu doğuran kadın onu görmesin. Duygu karışıklığına neden olmanın lüzumu yok, özellikle de doğum acısının hafiflediği, ağırlığın üzerinden kalktığı ve bu nedenle belki de hafif bir boşluk hissini yayıldığı böyle hassas bir anda. Böyle bir belirsizlikten hiçbir kazanç elde edilemez. Geçici kollarda tutulmanın ona hiçbir faydası olmayacak; gerçek anne babasını mümkün olan en kısa sürede onu karşılamaya hazır, istekli ve ikna olmuş halde bulması, onun için daha iyi olacaktır.

Kendime karşı dürüst olmam gerekirse, bu doğum sahnesine fazla kapılmamayı tercih ederim. Bir çocuğun dünyaya geldiğini anlatmak, birdenbire var olduğunu, dünyaya geldiğini anlatmaktır ve o an en çok hayata atılan o çocuk için önem arz eder. Bu doğuma uygun, hak ettiğini düşündüğüm neşeli tonu, ağabeyimin de tıpkı herkesin hak ettiği gibi hak etmesini istediğim tonu bahşetmek için, çok geçmeden kendilerini onun karşısında bulan, sonunda ona oğlum demeye hazır olan o insanların gülümsemelerini betimlemem gerek. Bu gülümsemeler son derece büyük olmalıydı, özlem duyulan rahatlama duygusuyla gelen, sinirlerin uygun bir şekilde yatışma hali. Ama çocuk rahatlatmak için doğmaz; doğar ve doğar doğmaz rahatlatılmak ister. Bir çocuk başkalarını gülümsetmek için ağlamaz; onu kollarına almaları ve korumaları için ağlar ve bu kadar erken yaşta ona işkence eden amansız çaresizlik hissini okşamalarıyla yatıştırılmalarını ister. Bir çocuğu bir kadının düşüşü olarak hayal etmek istemiyorum, onu başka

bir ailenin, daha sonra benim olacak ailenin kurtuluğu, ondan asla istememeleri gereken mantıksız bir kurtuluğu olarak da hayal edemiyorum.

3.

Çünkü o evlat edinildi, bir keresinde kuzenim ne kadar farklı olduğumuzu, saçlarının benimkinden daha koyu ve kıvrırcık, gözlerinin renginin çok daha açık olduğunu belirtmekte ısrar ettiğinde ona böyle söylemiştim. İfademde herhangi bir kötülük ya da kin olduğunu düşünmüyorum, yaklaşık beş yaşında olmalıydım - ama eğer şimdi kendimi savunmak zorunda hissediyorsam, belki de bugüne kadar gizlemeye çalıştığım masum bir gaddarlık tarafından ele geçirilmiştim. Babamın sürdüğü bir arabadaydık, annem yanımda değildi sanırım çünkü erkek kardeşim ön koltukta oturuyordu, ya konuşmamızı dinliyordu ya da kendi anlaşılmaz düşüncelerine dalmıştı. Bir anda sessizlik olmuştu. Yanımda oturduğunu düşündüğüm kız kardeşimden sağduyulu bir dürtme almış olabilirim ya da duyduğum sancı sadece bir hata yaptığımı fark ettiğimde hissettiğim rahatsızlıktı, kimse bana dirsek atmadan da defalarca hissettiğim bir rahatsızlık. Sessizlik o kadar canımı yakmıştı ki, zar zor hatırladığım pek çok başka sessizlik arasından sıyrılıp bugün bile hatırladığım bir şeye dönüştü.

O günlerde aldığımız rehberliğin muğlak ve yetersiz olduğunu söyleyerek hatamı affettirmeye çalışmayacağım.

Kardeşim evlat edinildiğini her zaman biliyordu, ailem bize böyle söylemişti ve bu her zaman ilgimi çekmişti ya da şimdi ilgimi çekiyor: Anne, baba, bebek, evlatlık kelimelerini dikte edebilmek için nasıl bir mesafe veya soğukluk gerekir, en basit kelimelere zar zor hâkim olan bir çocuğa böyle bir şey nasıl söylenir? Bu gerçeğin önemi, konunun gerektirdiği ciddiyetle, ona gereksiz bir ağırlık yüklemeyen, çocuğun asla taşıyamayacağı bir yüke dönüştürülmeden nasıl aktarılır? Attığımız adımları dikte eden Winnicott'tu -Winnicottian teorisinin önerdiği şeylerin çoğunu izledik, yıllar sonra duyacağım şey buydu, terimi tam olarak anlayamasam da sesteki kederli tonun, sıkıntının farkındaydım. Onun bildiği, bizim bildiğimiz, evin tüm sakinlerinin bildiği, temel olarak bilinen bir şeydi. Ve yine de, bir şekilde, bu süreç daha sonra tersine çevrildi, bir zamanlar bir kelime olan bir şey artık söylenemez bir hale geldiğinde, susmak bu gerçeği ortadan kaldıracakmış gibi yasaklandı. Herkese kendisi için en rahat olan sessizliği dayatanın kardeşim olduğunu söylemenin yanlış olduğunu düşünmüyorum ve biz bunu oldukça kibar, bir o kadar da korkak bir şekilde kabul ettik.

Hatırladığım kadarıyla ağabeyimin gözleri yaşlarla doluydu ama bunun uydurulmuş bir ayrıntı olabileceğinden şüpheleniyorum, o anıyı ilk hatırladığımda zaten belli bir pişmanlıkla bulutlandığım için bunu eklemiş olabilirim. Ön koltukta oturuyordu. Ağladıysa da hıçkırıklarını tutmuş ve gözyaşlarını elleriyle saklamış olmalı; ya da yüzünü pencereye çevirip, gözlerini orada olduklarını farzettığım yayaların üzerinde gezdirmişti. Mesele şu ki, bana bakmamıştı, arkasını dönmemişti. Belki de o yaşlarla dolu gözler bana aitti.

Sessizlik, anlık rahatsızlığın, incinmenin çok ötesine uzandığında nasıl da güçlüdür. Yıllarca kardeşimin kendisini memnun etmeyen düşünceleri nasıl çabucak kovabildiğini, konuşmaları kaba görünmeden nasıl kesebildiğini, konuyu fark ettirmeden nasıl değiştirebildiğini, neredeyse anında, sorunsuz, kusursuz bir şekilde bir fikir ile diğeri arasında nasıl gidip gelebildiğini fark etmiştim. Belli belirsiz bir talihsizlik, kimsenin söylemediği bazı mutsuz sözler, onu rahatsız eden şeye dair ufacık bir ipucu veya yaklaşım karşısında yüzünün bir an için buruştuğunu görürdüm, sadece normal ifadesine, kayıtsızlığına, uyuşturulmuş tarafsızlığına geri dönebilmek içindi bu. Unutmayı başardığını gösteren pek çok ipucu vardı, gerçi unutmak tam olarak doğru kelime değil - burada ailemin kullanacağı kelime bastırma olurdu, bunu biliyorum. Bunu kendisine bile itiraf etmeden, kabul etmeden veya tanımadan uzun yıllar geçirdiğini biliyorum – günler, aylar, belki de yıllar boyunca, söylemek istemediğim ve söyleyemediğim ama söylemem gereken her şey zihnine hücum etmeden, hiçbir şeyin onu bunaltmasına izin vermeden odasına kapandı. Bunları aslında kendisinin bilmesi gerekmiyor muydu?

Sessizlik, başka şeylerin ötesine uzandığında ne kadar güçlüdür diye soruyorum kendime, ani rahatsızlığın ve incinmenin çok ötesine, ama aynı zamanda suçlamanın da; sonunda cevabımı buldum. Ben de uzun süre unutmayı başarmıştım. Yine arabaya binmiştik, şimdi uzun bir yolculuğa çıkıyorduk ve yorgunluk bizi neredeyse can sıkıntısı, sıcaklık, hayal kırıklığı kadar etkiliyordu; bunları söyleyerek bir kez daha duygusuzluğumu, budalalığımı haklı çıkarmaya çalışıyor gibiyim. Nedense kız kardeşime kızmıştım, artık yanında oturmak, yeri ve yolculuğu onunla paylaşmak istemiyordum ama buna mecburdum ve bu beni çaresiz bırakıyordu: Ben senin kardeşin değilim. Onun kardeşi olmadığını ilan etmiştim ve kız kardeşim bana kızmıştı, bunu yapamazsın, sen benim kardeşimsin, bu böyle, sen benim kardeşimsin ve sonsuza kadar kardeşim olacaksın demişti. Israr etmiştim, istemiyorum, sen benim kardeşim değilsin, karar verildi, ben karar verdim. Oldukça makul bir şekilde haklı olduğunu kabul eden babama seslenmiştim, kahkahalarını bastırmaya çalışıyordu ve annem de onunla aynı fikirdeydi, o da her şeyin saçmalığına, benim inatçılığımın gülüyordu. O anda hiçbir karar benim için bir şey ifade etmiyordu: Umrumda değil, canınız cehenneme, ben onun kardeşi değilim, işte bu kadar.

Bu anı yıllar içerisinde bir aile klasiği haline geldi ve orada bulunan herkes daha önce duymuş olsa bile, genel bir çocuksu budalalık örneği veya aşırı inatçılığımın kanıtı olarak akşam yemeklerinde bunu tekrarlamaya devam etti. Her zaman, önde oturan anne ve babamın ona atfettiği neşeli tonda anlatılırdı. Arkada oturan ikimiz de bu tonu

benimsemiştik, anıyı komik bir şey olarak hatırlıyorduk, hatta aramızda kurmayı başardığımız suç ortaklığına katkıda bulunduğunu düşünmeye başlamıştık. Ama arabada beş kişiydik. Ağabeyim hiç yorum yapmamıştı, hâlâ da yapmaz; masanın köşesinde sessiz kalmayı, sadece yemeğinin kalanını yutmayı, hemencecik odasına geri çekilmeyi tercih eder.

Kız kardeşimle onun arasında oturuordum ve tartışırken ona sırtımı dönmüş olmalıyım, imkânsız pozisyonumu savunmak için elimden geleni yapıyordum. Kan bağlarına ne kadar az değer verdiğimi duymaktan memnun muydu, yoksa kardeşlik bağına karşı ne kadar güvensiz olduğumu duymak ona acı mı vermişti, bu çabamın kulağına nasıl geldiğini bilmiyorum. Kardeşim olup olmadığını hiç sorgulamadım, ilişkimizi bozmak istemedim. Ama merak ediyorum, bir an bile olsa kaşlarını çatmış mıydı, gözlerini indirmiş miydi, çocuksu yüzünü buruşturmuş muydu?

Buenos Aires sokaklarında yürüyorum, insanların yüzlerine bakıyorum. Buenos Aires sokaklarında dolaşım insanların yüzlerine bakma deneyimime dayanan koca bir kitap yazdım. Ayna görevi görmelerini, her köşede beni taklit etmelerini istedim, Arjantinli olduğumu aralarına karışarak keşfetmek istedim, böylece sonunda eşitlerim arasında yürüyebilecektim. Kardeşim için Buenos Aires sokaklarında yürümenin nasıl olacağını hiç düşünmemiştim. Her tanınabilir özellikte, her ortak harekette, sabitlenen her bakışta, her tanıdık gelen yüzle karşılaştığında omurgasından inen belirsiz kaygı. Bir gün bir yüzün ayna görevi görebileceğine, tam olarak kendisine benzeyen birinin gerçekten karşısına çıkabileceğine ve bu kişinin çok daha fazla insana dönüşebileceğine dair muazzam korku ya da beklenti.

Ağabeyimin bizim asla bırakmayı başaramadığımız bu şehirde vakit geçirmeyi neden bıraktığını birdenbire anladım ya da anlamak istedim. Ailem, o daha altı aylıkken Buenos Aires'ten sürgün edilmişti, geri dönmelerine izin verilinceye kadar hepimiz Buenos Aires'ten dışlanmış hissetmiştik - bazılarımız, kız kardeşim ve ben, kaldırımlarına bile ayak

basmamıştık. Sürgün miras alınabilir mi? Biz küçükler, ebeveynlerimiz gibi gurbetçi olabilir miyiz? Kendimizi ülkemizden, vatanımızdan yoksun Arjantinliler olarak mı görmeliyiz? Siyasi zulüm de kalıtım kurallarına tabi midir? Bu sorular ağabeyim için geçerli değildi: Arjantinli olması, sürgüne gönderilmesi, doğduğu topraklardan mahrum bırakılması ebeveynlerimize bağlı değildi. Belki de Arjantinli doğası için bu kadar çok savaşmak zorunda kalmaması, kimliğinin bu özerkliği imrendiğimiz bir şeydi. Orada doğmuştu, bizden daha Arjantinliydi, her zaman bizden daha Arjantinli olacaktı, bu her ne kadar bir önem teşkil etmese de. Bu yüzden, yıllar sonra, belki de dolaylı olarak bizden çalınan bir şeyi geri almaya çalıştığımız uzun süreler boyunca şehre yaptığımız ısrarlı ziyaretlerimizde bize eşlik etmeyi bıraktığında şaşırılmıştık.

Buenos Aires sokaklarında yürüyorum ve Plaza de Congreso'da duruyorum, Mães da Praça de Maio karargâhının önünde. Kapıda bir an tereddüt ediyorum, içeri girmeli miyim karar veremiyorum. Sadece turist olarak ya da meraktan orada bulunmuştum, kitapçıdaki her rafta göz gezdirmiş, galeride kahve içmiş, onun referanslarıyla, hikâyeleriyle, sloganlarıyla dolup taşmıştım. Şimdi içeri girmek istemediğimi, kapıda durduğumu ve aslında kapıda durmak da istemediğimi anlıyorum. Kapıda duruyorum çünkü benim yerimde kardeşimin olmasını diliyorum.